

или без помоћи народних државних установа. Неки тврде да у оној држави, где је ова тежња најпотпуније остварена - - где је и влада и народ најдемократскији – т. ј. у американским савезним државама, мишљење већине (која замера свакоме оном скупљем и више у очи падајућем начину живота, него што би то она могла чинити), важи толико, колико какав закон против раскоша, и да у оним државама, свако ко је јако имућан, не може уживати своје богатство а да не побуди тиме опште негодовање. Мада се зна, да они, који ово причају, у многоме и претерују, ипак су ови односи не само могући, него су по свој прилици, последице демократског чувства и оног појма, који каже, да друштво има права, да заповеда, како ће ко, да троши свој приход. Додамо ли овоме, да су јако распрострашени и социјалистички назори, то ћемо доћи до тога, да ће у очима већине бити срамота, имати мало више, него што је обично имање или имати прихода, који не долази од рада својих руку. Овакви су назори у наше доба, јако распрострашени у радничком staleжу и јако су на терету свима, који су одговорни за ове назоре, а то ће рећи, самим члановима овог радничког staleжа. Познато је да рђави радници, који су пак већина у разним струкама заната, одрешно сматрају, да рђав радник треба, да је плаћен, као и добар и да никоме не треба дозволити, да ради на комад или да својим већим трудом и већом вештином, заслужи више, него што би други могли заслужити без тога. И Заиста они спречавају морално, а често и физичко, да вештији радник не добије, за кориснији посао већу награду, нити да више награђује господар, који дале радити. Ако целини пристоји право, да суди у приватним стварима, оно ја не увиђам, зашто би узели ово назло, рђавим радницима, или зашто би ики замерао својој целини, што она остварује онакву власт, над његовом личном радњом, коју уопште извршује велика целина, над појединим људима.

Та шта ћемо ваздан да измишљамо примере, кад ево се заиста пред нашим очима догађају прилике, да се на силу ограничава слобода приватног живота, да се прети оним што ће се и испунити. Појављују се мњења, да целини припада право, да забрани законом не само оно, што јој се чини да није умесно, него, да би пронашла оно што је неумесно, може бранити оно што и сама зна, да не може ништа шкодити.

Под именом, да се сачува од неумерености, забрањено је народу, једне енглеске насеобине и готово у половини савезних држава, да не сме пити јака пића. Ван у случају болести, па му то лекар пропише; и заиста забранити да се не продаје, значи толико исто, колико забранити да се не ужива. Мада се овај закон није никако могао извести, па се после опет морао укинути, у свим државама и у оној, што га је прва усвојила, ипак има и у Енглеској тако званих човекољубаца, који се труде и ревностно прикупљају присталице, да би се и у нашој земљи донео такав закон. Друштво « Задруга » које се у то име скопило, чувено је са преписке, коју је водио тајник, са једним од оних ретких државника, који сматрају, да политичка уверења треба да се оснивају на начелима. Учешће Лорда Станлеја у овој преписци, увећало је наду многих људи, који у овоме рачунају на њега, који добро знају како су ретке врлине, које је он показао у јавном раду, међу онима, који играју главну улогу у јавном животу. Тајник « Задруге » који би « јако сажаљевао, када би се усвојило свако ово начело, које би могло правдати, нетрпљиво ревновање у вери и страст гоњења », покушава да покаже « ону широку непрелазну ограду », која дели оваква начела од начела удруживања. « Све ово » - каже – што се односи на « мишљење, мњење и савест, стоји по том мишљењу ван делокруга законодавства; оно пак, што се односи на